

BASARABIA POST-1918: CIVISM, IDENTITATE ȘI INTEGRARE ÎN ROMÂNIA MARE

Andrei GUȚU²⁴

Recenzent: Ludmila ROȘCA, doctor habilitat în filosofie, cercetător științific principal, Universitatea de Stat din Moldova, ludmilarosca.com@gmail.com

Rezumat: *Lucrarea analizează modul în care civismul și inițiativele educaționale și politice au contribuit la afirmarea identității Basarabiei după Unirea din 27 martie 1918. Sunt examinate discursurile politice, măsurile administrative și practicile civice care au urmărit integrarea provinciei în România Mare, promovarea cetățeniei românești și consolidarea valorilor democratice și europene. Studiul evidențiază tensiunile și complementaritățile dintre identitatea regională basarabeană și proiectul național românesc, arătând cum civismul și educația civică au fost folosite ca instrumente de coeziune socială și integrare.*

Cuvinte cheie: România Mare; Basarabia; Educație civică; Identitate; Cetățenie.

BESSARABIA AFTER 1918: CIVIC ENGAGEMENT, IDENTITY, AND INTEGRATION INTO GREATER ROMANIA

Abstract: *The study analyzes how civic engagement and educational and political initiatives contributed to the affirmation of Bessarabia's identity after the Union of 27 March 1918. It examines political speeches, administrative measures, and civic practices aimed at integrating the province into Greater Romania, promoting Romanian citizenship, and consolidating democratic and European values. The research highlights the tensions and complementarities between Bessarabia's regional identity and the Romanian national project, showing how civic engagement and civic*

²⁴ doctorand, Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș, România.

education were used as instruments of social cohesion and integration.

Keywords: Greater Romania; Bessarabia; Civic education; Identity; Citizenship.

Introducere

Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918 reprezintă unul dintre cele mai importante momente ale procesului de formare a României Mari. Decizia adoptată de Sfatul Țării a avut loc într-un context geopolitic extrem de volatil, marcat de destrămarea Imperiului Țarist, de Revoluția Rusă din 1917 și de reorganizarea politică a Europei de Est la finalul Primului Război Mondial. Deși actul unirii a fost prezentat de autoritățile române ca o reîntregire istorică, integrarea efectivă a Basarabiei în cadrul statului român a fost un proces complex, inegal și adesea tensionat. Dincolo de dimensiunea politică a evenimentului, integrarea Basarabiei a presupus o transformare profundă a structurilor administrative, a relațiilor sociale și a formelor de identitate colectivă. Statul român interbelic a urmărit consolidarea unui model național unitar, bazat pe centralizare administrativă și pe afirmarea identității culturale românești. Totuși, acest proiect s-a confruntat cu realitățile unei provincii care, timp de mai bine de un secol, evoluase în cadrul Imperiului Țarist, sub influențe instituționale, lingvistice și culturale diferite.

Problematica integrării Basarabiei nu poate fi redusă la un simplu act politic, ci trebuie analizată ca un proces de durată, în care interacțiunea dintre stat și societate a generat atât mecanisme de adaptare, cât și forme de rezistență sau ambivalență identitară. În acest sens, noțiunea de civism devine esențială pentru înțelegerea modului în care populația a participat (sau nu) la viața politică și administrativă a noii structuri statale. În același timp, dimensiunea identitară ocupă un loc central în analiza perioadei. Basarabia interbelică a fost un spațiu al suprapunerii unor influențe culturale multiple, românești, rusești și regionale, ceea ce a generat o dinamică identitară complexă, adesea contradictorie. Politicile de românizare promovate de statul român au urmărit uniformizarea culturală, însă acestea au fost întâmpinate de realități sociale eterogene și de rezistențe simbolice sau practice în anumite medii.

În acest context, articolul de față își propune să analizeze procesul de integrare a Basarabiei în România Mare prin trei perspective principa-

le: evoluția instituțională și politică, dezvoltarea civismului și dinamica identitară. Se urmărește evidențierea tensiunilor dintre proiectul statal centralizator și specificul socio-cultural al provinciei, precum și identificarea gradului în care integrarea a fost una reală, funcțională sau mai degrabă formală. În ansamblu, analiza acestui subiect permite o mai bună înțelegere a modului în care România Mare a încercat să gestioneze diversitatea teritorială și culturală a noilor provincii, precum și a limitelor procesului de consolidare a statului național unitar în perioada interbelică.

Context istoric: Basarabia până în 1918

Pentru a înțelege procesul de integrare de după 1918, este esențială analiza evoluției istorice anterioare. Basarabia a fost anexată de Imperiul Țarist în 1812, în urma Tratatului de la București, fiind desprinsă din Principatul Moldovei. Această anexare a marcat începutul unei perioade de peste un secol de administrare imperială rusă, caracterizată de schimbări profunde în structura socială, administrativă și culturală a regiunii. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, administrația țaristă a implementat treptat un proces de integrare instituțională în Imperiu. Limba rusă a devenit dominantă în administrație, justiție și educație, în timp ce limba română a fost marginalizată și limitată în spațiul rural și religios. Acest proces de rusificare a avut efecte diferite în funcție de mediul social, fiind mai puternic în mediul urban și în rândul elitelor administrative. Totuși, în mediul rural, majoritar românesc, structurile tradiționale au rezistat într-o anumită măsură, iar identitatea locală a continuat să se manifeste prin limbă, tradiții și religie ortodoxă. Această dualitate între influența imperială și continuitatea locală va avea consecințe importante în perioada interbelică. Prăbușirea Imperiului Țarist în 1917 a creat un vid de putere în Basarabia. În acest context, s-a constituit Sfatul Țării, un organism reprezentativ care a proclamat autonomia regiunii și ulterior unirea cu România. Actul din 27 martie 1918 a fost rezultatul unei combinații de factori interni și externi, inclusiv instabilitatea politică, teama de anarhie și presiunile militare și diplomatice [4, pp.247-280].

Pe parcursul evoluției istorice s-au succedat diverse sisteme și instituții administrative autohtone și străine. Cu toate schimbările survenite, anumite elemente s-au transmis de la o perioadă la alta, ceea ce a dat sistemului administrativ național o identitate specifică. De aceea, studierea problemei evoluției sistemelor de administrare sub aspect istoric, adică a

sucesiunii complexelor de forme și metode administrative constituite în trecut are o mare importanță în perioada actuală. Istoria administrației publice din Basarabia reprezintă o sinteză determinată de experiențele sale proprii acumulate sub diferite influențe străine. De rând cu sistemul național de administrare au fost impuse, în mod forțat, regimuri administrative străine, dintre care, cea mai nefastă influență a avut-o sistemul țarist de administrare. Acest sistem a pregătit terenul pentru edificarea sistemului administrativ totalitar, repercusiunile căruia se resimt până în prezent. Studiarea minuțioasă a acestei influențe străine ar explica multe procese și tendințe ce se manifestă în cadrul sistemului administrativ contemporan, ar permite depășirea situațiilor conflictuale și eludarea unor evoluții imprevizibile [9, p. 134].

Evoluția istorică a Basarabiei până în anul 1918 este esențială pentru înțelegerea particularităților identitare, culturale și politice ale acestei provincii. Momentul decisiv îl constituie anul 1812, când, în urma Tratatului de la București (1812), Imperiul Rus anexează teritoriul dintre Prut și Nistru, desprinzându-l din cadrul Principatului Moldovei. Integrarea în Imperiul Țarist a determinat transformări profunde în plan administrativ, social și cultural. Inițial, autoritățile ruse au acordat o anumită autonomie locală, însă aceasta a fost treptat restrânsă, Basarabia fiind supusă unui proces intens de centralizare și rusificare. Limba rusă a devenit instrumentul principal al administrației și al vieții publice, în timp ce limba română a fost marginalizată, mai ales în domeniul educației și al culturii. Pe parcursul secolului al XIX-lea, politica imperială a favorizat colonizarea regiunii cu populații alogene (ruși, ucraineni, bulgari, germani), ceea ce a modificat structura etnică, în special în mediul urban. În paralel, elitele locale românești au fost în mare parte integrate sau înlocuite în aparatul administrativ, contribuind la slăbirea coeziunii identitare a populației majoritare. Un rol important în această perioadă l-a avut Biserica, aflată sub autoritatea Bisericii Ortodoxă Rusă, care a susținut procesul de integrare în spațiul imperial. Deși limba română a continuat să fie utilizată în mediul rural și în viața cotidiană, accesul la educație în limba maternă a fost sever limitat, ceea ce a contribuit la menținerea unui nivel ridicat de analfabetism în rândul populației românești. La începutul secolului al XX-lea, contextul internațional și crizele interne ale Imperiului Rus au deschis noi perspective. Revoluția Rusă din 1905 a determinat o ușoară relaxare a politicilor represive, favorizând apa-

riția unor forme incipiente de afirmare națională. Totuși, momentul decisiv a fost reprezentat de Revoluția Rusă din 1917, care a dus la dezintegrarea autorității imperiale în provincie. În acest context de vid de putere, elitele locale au inițiat organizarea politică a Basarabiei, constituindu-se Sfatul Țării, care a proclamat mai întâi autonomia, apoi independența, și în final Unirea cu România la 27 martie 1918. Acest act a fost rezultatul unui proces istoric complex, în care factorii interni s-au împletit cu evoluțiile geopolitice ale momentului. Astfel, perioada 1812–1918 a reprezentat o etapă de transformări contradictorii pentru Basarabia: pe de o parte, integrarea într-un imperiu multinațional și presiunile de asimilare, iar pe de altă parte, conservarea elementelor identitare românești, care au făcut posibilă afirmarea idealului unirii în contextul favorabil creat de prăbușirea Imperiului Țarist [5, pp.480-557].

Integrarea politică și administrativă în România Mare

După 1918, statul român a demarat un amplu proces de integrare administrativă a Basarabiei. Acest proces a presupus extinderea instituțiilor românești asupra teritoriului nou integrat, inclusiv a sistemului juridic, administrativ și fiscal. În teorie, Basarabia devenea parte integrantă a statului național unitar român, însă în practică procesul a fost marcat de dificultăți majore. Una dintre principalele probleme a fost diferența de tradiție administrativă. Basarabia fusese organizată timp de peste un secol după modelul imperial rus, caracterizat prin centralizare strictă și utilizarea limbii ruse în administrație. În schimb, statul român interbelic încerca să implementeze un model național unitar, bazat pe limba română și pe instituții moderne de tip occidental. Această tranziție a fost dificilă din cauza lipsei de personal administrativ calificat și a rezistenței unor structuri locale. În multe cazuri, funcționarii români trimiși în provincie nu cunoșteau realitățile locale, ceea ce a generat tensiuni și neîncredere. Reforma administrativă a fost completată de integrarea juridică, însă aplicarea legilor românești a fost adesea inegală. În unele zone, practicile vechi au continuat să funcționeze paralel cu noile reglementări, ceea ce a creat un sistem hibrid de guvernare [1, p.335].

România interbelică a rămas în memoria colectivă sub numele de „România Mare”, simbol al împlinirii unui ideal național construit de-a lungul mai multor generații. Această realizare nu a fost doar rezultatul unui context favorabil, ci și al capacității liderilor politici de a valorifica atât con-

junctura internă, cât și pe cea internațională, pentru a transforma aspirațiile istorice ale românilor într-o realitate statală unitară. Unirea nu a însemnat însă doar extinderea granițelor și reunirea provinciilor istorice, precum Basarabia, ci și o redefinire profundă a identității naționale. În cazul Basarabiei, integrarea în statul român a adus în prim-plan problematica identității culturale și lingvistice, după o lungă perioadă de dominație țaristă, în care elementele românești fuseseră parțial estompate. Astfel, procesul de consolidare a identității basarabene în cadrul României Mari a presupus nu doar măsuri administrative, ci și eforturi culturale și educaționale menite să reafirme apartenența la spațiul românesc. România Mare a reprezentat și începutul unui amplu proces de modernizare, marcat de reforme esențiale, precum cea agrară și extinderea drepturilor politice. Aceste schimbări au contribuit la dezvoltarea unui spirit civic mai accentuat, în care cetățenii au fost chemați să participe mai activ la viața publică. Totuși, acest spirit civic era încă în formare, fiind influențat de diversitatea regională și de diferențele istorice dintre provincii, inclusiv Basarabia, unde tradițiile administrative și politice diferite au îngreunat uneori integrarea deplină. Transformările rapide au generat, în același timp, tensiuni și dezechilibre. Unii contemporani și istorici au pus sub semnul întrebării capacitatea statului de a gestiona aceste schimbări bruște, sugerând că modernizarea accelerată ar fi afectat stabilitatea internă. Funcționarea imperfectă a instituțiilor democratice, lipsa unei tradiții civice consolidate în toate regiunile și provocările economice au contribuit la slăbirea regimului democratic. În acest context, evoluția României în anii 1925-1930 s-a înscris într-un fenomen mai larg specific Europei de Est, unde democrațiile fragile au fost înlocuite treptat de regimuri autoritare. Momentul anului 1938, marcat de instaurarea dictaturii regale, a reprezentat o ruptură clară de la parcursul democratic anterior, punând capăt existenței efective a României Mari ca stat bazat pe principii democratice. Privind retrospectiv, experiența României interbelice ridică întrebări relevante și pentru prezent: în ce măsură ritmul schimbărilor politice și sociale influențează stabilitatea unui stat și cum poate fi consolidat un spirit civic autentic într-o societate diversă? În cazul Basarabiei, aceste întrebări sunt cu atât mai importante, deoarece identitatea sa a fost și rămâne rezultatul unor influențe istorice complexe, aflate la intersecția dintre Est și Vest [2, p.220].

În acest context al transformărilor instituționale și al dificultăților de adaptare, integrarea Basarabiei în structurile statului român a fost un proces de durată, în care uniformizarea administrativă nu a fost întotdeauna însoțită de o integrare reală la nivel social și cultural. Deși cadrul legislativ și instituțional a fost extins treptat, aplicarea acestuia a evidențiat diferențe semnificative între regiunile istorice ale României Mari, ceea ce a accentuat caracterul eterogen al statului interbelic. Pe acest fond, integrarea Basarabiei nu poate fi înțeleasă doar ca un proces tehnic de preluare a structurilor administrative, ci și ca o încercare de armonizare a unor realități istorice diferite. Moștenirea perioadei țariste, combinată cu specificul demografic și cultural al provinciei, a influențat modul în care populația a raportat la noile instituții ale statului român. Astfel, consolidarea autorității statului a mers în paralel cu un proces lent de adaptare socială și de redefinire a raportului dintre centru și provincie. În ansamblu, perioada interbelică a reprezentat pentru Basarabia o etapă de tranziție între două modele administrative și două spații culturale distincte, în care integrarea politică nu a fost întotdeauna dublată de o integrare completă la nivel identitar. Această realitate reflectă complexitatea construcției statului național unitar român, în care idealul unității a trebuit să coexiste cu diversitatea regională și cu moștenirile istorice diferite ale provinciilor unite [2, p.178].

În cadrul României Mari, situația administrativă a Basarabiei a fost caracterizată de un proces de uniformizare lent și uneori dificil. Provincia a fost organizată după modelul administrativ românesc, fiind împărțită în județe conduse de prefecți numiți de guvernul central, însă această reorganizare nu a reușit să elimine imediat diferențele moștenite din perioada țaristă. În practică, administrația a funcționat adesea cu dificultăți din cauza lipsei de personal calificat și a diferențelor de limbă și practică administrativă. De asemenea, centralizarea deciziilor la București a redus uneori autonomia locală, ceea ce a creat tensiuni între autoritățile centrale și realitățile locale din provincie. Astfel, integrarea administrativă a Basarabiei a fost un proces gradual, marcat de adaptare și dezechilibre instituționale.

Civism și viață politică în Basarabia interbelică

Civismul, în sensul modern al participării active a cetățenilor la viața politică și socială, era relativ slab dezvoltat în Basarabia la momentul unirii. Acest lucru se explica prin nivelul redus de alfabetizare, lipsa experienței democratice și dominația structurilor autoritare în perioada țaristă.

După 1918, statul român a încercat să introducă mecanisme democratice, inclusiv alegeri și reprezentare parlamentară. Totuși, participarea politică a fost inegală. În mediul urban, au apărut partide politice și organizații civice, dar în mediul rural implicarea populației a rămas limitată. Un rol important l-au avut elitele locale, formate din intelectuali, preoți și mici funcționari, care au acționat ca intermediari între stat și populație. Cu toate acestea, aceste elite nu au reușit întotdeauna să creeze o cultură civică stabilă și coerentă. De asemenea, sistemul politic interbelic din România era în sine instabil, ceea ce a afectat și integrarea politică a Basarabiei. Centralizarea puterii și influența partidelor mari au limitat autonomia politică locală [7, pp.432-500].

Participarea civică a populației din Basarabia în România Mare a fost inegală, fiind afectată de nivelul redus de educație politică și de experiența istorică anterioară. Activitatea politică s-a desfășurat în principal prin intermediul partidelor naționale, însă implicarea populației rurale, majoritar românești, a fost relativ limitată. Mediul urban, unde minoritățile etnice aveau o prezență importantă, a avut un rol mai activ în viața politică, datorită unui nivel mai ridicat de instruire și organizare. Această diferență a contribuit la o participare civică neuniformă în provincie. Un rol important în viața politică l-a avut Sfatul Țării în perioada imediat următoare Unirii, însă după integrarea deplină în structurile României, decizia politică a fost transferată către instituțiile centrale de la București. Acest fapt a redus autonomia politică locală și a influențat modul în care cetățenii din Basarabia s-au raportat la procesul decizional. Civismul, ca formă de participare activă la viața publică, s-a aflat într-un proces de formare. Deși au existat inițiative de implicare în viața electorală și administrativă, acestea au fost limitate de factori precum sărăcia, analfabetismul și lipsa unei tradiții democratice consolidate. În consecință, cultura politică a regiunii a rămas în curs de dezvoltare pe tot parcursul perioadei interbelice. În ansamblu, viața politică din Basarabia interbelică a reflectat tensiunea dintre integrarea într-un stat democratic modern și realitățile sociale locale, marcate de decalaje educaționale și economice. Această situație a influențat direct nivelul de civism și gradul de participare al populației la viața publică [7, p. 510].

După 1918, Basarabia a fost integrată în sistemul electoral al României, iar locuitorii aveau drept de vot în alegerile pentru Parlamentul de la București. În practică însă, campaniile electorale erau adesea influențate

de administrația locală și de structurile de partid venite din Vechiul Regat. De exemplu, în alegerile interbelice, Partidul Țărănesc și Partidul Național Liberal au desfășurat activități politice în sate și orașe, organizând adunări electorale și încercând să mobilizeze populația rurală, care reprezenta majoritatea. Totuși, participarea reală a țăranilor era adesea formală, din cauza analfabetismului și a înțelegerii limitate a mecanismelor politice moderne. Acest lucru arată că civismul era în formare, nu încă pe deplin consolidat [6, p.60].

În ansamblu, civismul și viața politică din Basarabia interbelică au evoluat într-un context de tranziție, în care integrarea în sistemul democratic românesc a oferit cadrul formal al participării politice, dar nu a fost suficientă pentru consolidarea deplină a unei culturi civice stabile. Diferențele sociale, nivelul redus de educație și moștenirea istorică au făcut ca implicarea populației în viața publică să rămână inegală, ceea ce a influențat funcționarea democrației la nivel regional.

Identitate, limbă și cultură

Dimensiunea identitară a fost una dintre cele mai sensibile probleme ale integrării Basarabiei. Statul român a promovat o politică de consolidare a identității naționale românești, în special prin introducerea limbii române în administrație și educație. Sistemul educațional a jucat un rol central în acest proces, fiind considerat principalul instrument de formare a conștiinței naționale. Școlile românești au fost extinse, iar limba română a devenit limbă oficială în toate instituțiile publice. Cu toate acestea, procesul de românizare nu a fost uniform. În anumite regiuni, influența limbii ruse și a culturii imperiale a persistat, mai ales în mediul urban și în rândul anumitor categorii sociale. Biserica Ortodoxă a avut un rol ambivalent: pe de o parte, a susținut coeziunea socială și apropierea de România, iar pe de altă parte, a conservat tradiții locale care nu întotdeauna se aliniau cu proiectul identitar național. Astfel, identitatea basarabeană din perioada interbelică a fost una complexă, caracterizată de suprapuneri între elemente românești, rusești și regionale. Reintegrarea Basarabiei în anul 1918 în cadrul statului român a marcat începutul unei perioade de revitalizare națională și spirituală pentru populația românească dintre Prut și Nistru. Până în 1940, această provincie a cunoscut o transformare profundă, în care identitatea românească a fost reafirmată și consolidată după mai bine de un secol de dominație străină. În intervalul 1918–1940, Basarabia a trecut printr-un amplu proces de dez-

voltare intelectuală și educațională. Numărul instituțiilor de învățământ a crescut constant, contribuind la reducerea analfabetismului și la formarea unei noi generații educate în spirit național. Reintroducerea limbii române în școli a reprezentat un moment esențial, oferind elevilor posibilitatea de a învăța în limba maternă și de a-și redescoperi valorile culturale și tradițiile. Această evoluție favorabilă contrastează puternic cu situația din perioada dominației țariste (1812–1918), când autoritățile imperiale au descurajat sistematic educația în limba română [10, p.150].

Politicile de rusificare au atins apogeul în anii 1866–1867, când limba română a fost complet eliminată din toate formele de învățământ — fie că era vorba despre școli de stat, instituții eparhiale sau școli administrate de zemstve. În același timp, numărul școlilor, atât laice cât și confesionale, a fost redus, iar cadrele didactice erau selectate dintre susținătorii ideologiei imperiale ruse. Bibliotecile au fost epurate de cărți în limba română, ceea ce a limitat drastic accesul populației la propria cultură. Consecințele acestor politici au fost severe. Deși în 1912 existau peste 1.700 de școli primare în Basarabia, niciuna nu oferea instruire în limba română. În aceste condiții, nivelul de alfabetizare în rândul românilor basarabeni era extrem de scăzut, situându-se mult sub cel al altor comunități etnice din regiune: germanii aveau o rată de alfabetizare de aproximativ 63%, evreii 50%, rușii 40%, bulgarii 31%, în timp ce românii abia atingeau 10%. Astfel, perioada interbelică a reprezentat nu doar o etapă de recuperare, ci și una de reconstrucție identitară și civică. Prin educație, cultură și participare socială, basarabenii au început să se reintegreze în spațiul românesc, contribuind la dezvoltarea unui spirit civic mai activ și la consolidarea conștiinței naționale în cadrul României Mari [6, p.78].

După Unire, în sistemul de învățământ din Basarabia, s-au produs schimbări radicale. Naționalizarea școlii s-a înfăptuit consecvent cu eforturile financiare, didactice și organizatorice ale statului român. S-a urmărit, în special, pregătirea profesională a corpului didactic, înființarea bibliotecilor școlare și completarea lor cu cărți românești, construirea localurilor de școli primare și secundare în localitățile rurale și urbane. După 1918 s-au produs și alte schimbări colosale în sistemul învățământului public din Basarabia, a fost lichidat caracterul lui colonial rusesc. În afară de școlile rusești, evreiești, nemțești, au fost deschise școli naționale românești. Fiecărui elev i s-a oferit posibilitatea de a studia în limba sa maternă

(limba română). Guvernul României a înțeles de la bun început necesitatea răspândirii științei de carte în mediul basarabenilor, drept condiție indiscutabilă a progresului general al statului românesc. Nu întâmplător, deja în Constituția României din 1923 a fost introdus dreptul la învățătură. Partidul Național Moldovenesc, încă din martie 1917, a înaintat cerința cu privire la naționalizarea școlilor, precum și la crearea școlilor primare și medii românești, introducerea limbii române ca limbă oficială în administrația Basarabiei. În iunie – iulie 1917 au fost organizate de către P. Gore, V. Stroescu primele cursuri pentru învățătorii de limba română din Basarabia. Pe parcursul anilor 1919-1924, numărul de școli primare a crescut de la 1.557 la 1.606 (o creștere de 3%); numărul de copii înscriși în școlile primare – de la 118.220 la 176.856 (o creștere de aproximativ 49%); numărul de învățători – de la 2.776 – la 3.549 (o creștere de 28%). În rezultat, în perioada 1918-1923, a fost pus fundamentul învățământului românesc în Basarabia. Până în anul 1940 școlile sau înmulțit și mai mult, iar cadrele didactice erau mai bine pregătite din punct de vedere profesional. Aproape în fiecare localitate exista o școală, unde copilul era obligat să o frecventeze. De asemenea, s-a îmbunătățit și cadrul normativ în ceea ce privește buna funcționare a instituțiilor de învățământ, au fost elaborate regulamente care ajutau școala să își organizeze mult mai bine activitatea didactică pe interior [8].

În perioada interbelică, o parte semnificativă a populației din Basarabia nu a răspuns pe deplin eforturilor de „culturalizare” promovate de statul român. Procesul de asumare conștientă a identității etno-naționale s-a dovedit dificil și lent, întrucât locuitorii regiunii aveau percepții diferite asupra modului în care își exprimau apartenența la națiunea română. În plus, contextul istoric complicat al vremii a favorizat menținerea unei identități regionale puternice, uneori în detrimentul unei conștiințe românești consolidate. Chiar și după două decenii de la Marea Unire, schimbările în planul identitar nu au fost profunde pentru întreaga populație. Acest fapt se explică, în mare măsură, prin moștenirea perioadei țariste, când politica de colonizare a adus în Basarabia populații diverse din punct de vedere etnic. În special în mediul urban, structura demografică a fost semnificativ modificată, românii moldoveni ajungând să reprezinte doar aproximativ o treime din totalul populației, în timp ce restul era format din diferite comunități alogene. Această diversitate etnică, combinată cu influențele

administrative și culturale anterioare, a îngreunat procesul de uniformizare identitară și de consolidare a spiritului civic în cadrul României Mari. În consecință, afirmarea identității românești în Basarabia a rămas un proces complex, marcat de tensiuni între tradiția locală și proiectul național mai larg [3, p.28].

Deși într-o măsură mai moderată, transformări semnificative s-au produs și în structura etnică a satelor din Basarabia în perioada interbelică. Potrivit recensământului general din 29 decembrie 1930, populația majoritară era reprezentată de români (moldoveni), care constituiau aproximativ 71,9% din total, în timp ce minoritățile etnice însumau 28,1%. Dintre acestea, comunitatea rusă era cea mai numeroasă, cu circa 352.000 de persoane, adică 12,3% din populație, situându-se pe locul al doilea după românii moldoveni. Este important de subliniat faptul că această structură demografică era diferită în mediul urban, unde românii basarabeni se aflau în minoritate, reprezentând doar aproximativ 31% din populație, restul fiind alcătuit din diverse grupuri etnice. Această realitate reflecta moștenirea politicilor din perioada țaristă, care au favorizat stabilirea unor populații alogene în orașe, influențând astfel echilibrul etnic și cultural. Conform observațiilor formulate de Sabin Mănuilă, director al Institutului Central de Statistică din România interbelică, mediul rural basarabean era caracterizat printr-o populație românească relativ omogenă, răspândită pe întreg teritoriul provinciei. În contrast, minoritățile etnice erau dispersate neuniform și nu formau un bloc unitar din punct de vedere politic, economic sau cultural. Cu toate acestea, în mediul urban, minoritățile, în special cele rusă și evreiască, reprezentau aproximativ jumătate din populație. Nivelul lor mai ridicat de educație și implicare socio-economică le conferea un rol important în viața publică, având capacitatea de a influența atât procesele de consolidare, cât și eventualele tensiuni din cadrul societății basarabene. Această configurație a contribuit la complexitatea procesului de integrare și la dinamica identitară specifică Basarabiei în cadrul României Mari [11, p.104].

Reprezentând aproximativ 10% din populația totală a Basarabiei, comunitatea rusă se caracteriza printr-o diversitate semnificativă de opțiuni și orientări politice. O parte dintre ruși au rămas atașați idealului monarhic țarist, manifestând nostalgie față de vechiul regim. O altă categorie s-a apropiat de ideologia promovată de Vladimir Lenin și de noul stat sovietic,

susținând direcția comunistă. În același timp, a existat și un segment al populației ruse care, conștient de stabilitatea relativă a apartenenței Basarabiei la România în perioada interbelică, a adoptat o atitudine pragmatică. Acești indivizi au ales să se adapteze noilor realități politice și administrative, acceptând contextul existent și manifestând, în anumite limite, loialitate față de statul român. Această diversitate de poziționări reflectă complexitatea mediului social și politic din Basarabia, precum și dificultățile întâmpinate în procesul de integrare și coeziune în cadrul României Mari [12, p.18].

Evoluția identității, limbii și culturii în Basarabia interbelică reflectă un proces complex, cu tensiuni între moștenirea istorică și proiectul național românesc. Reintegrarea în cadrul României Mari a creat premisele unei renașteri culturale și lingvistice, oferind populației majoritare acces la educație în limba română și la valorile culturale proprii. Cu toate acestea, efectele îndelungate ale dominației țariste, diversitatea etnică și structura socială specifică provinciei au îngreunat consolidarea rapidă a unei identități românești unitare. Astfel, identitatea basarabeană s-a conturat la intersecția dintre tradiția locală și influențele externe, păstrând un caracter distinct în cadrul României Mari. Limba română a redevenit un element fundamental al afirmării naționale, însă procesul de interiorizare a acestei apartenențe a fost gradual și inegal. În același timp, dezvoltarea culturală și extinderea învățământului au contribuit la formarea unui spirit civic emergent, chiar dacă acesta nu a atins nivelul de coeziune existent în alte provincii. Prin urmare, Basarabia interbelică ilustrează atât potențialul de integrare și regenerare națională, cât și limitele unui proces accelerat de unificare, evidențiind faptul că identitatea nu se impune administrativ, ci se construiește în timp, prin educație, cultură și participare civică [12, p. 124].

Dificultăți economice și sociale ale integrării

Integrarea Basarabiei a fost îngreunată și de diferențele economice semnificative față de restul României. Regiunea era predominant agrară, cu un nivel redus de industrializare și infrastructură slab dezvoltată. Problemele economice au fost accentuate de lipsa investițiilor și de dificultățile administrative. Agricultură de subzistență domina economia rurală, iar modernizarea a fost lentă. În plus, diferențele sociale au contribuit la menținerea unor tensiuni între populația locală și autoritățile centrale. Percepția unei administrații „externe” a fost frecvent întâlnită în rândul populației. Un alt factor important a fost proximitatea Uniunii Sovietice, care a desfăș-

șurat constant acțiuni de propagandă împotriva administrației românești în Basarabia, alimentând instabilitatea politică și socială [9, p.137].

Integrarea Basarabiei în cadrul României Mari a fost însoțită de numeroase dificultăți economice și sociale, determinate atât de moștenirea perioadei țariste, cât și de diferențele structurale dintre provincie și Vechiul Regat. Economia Basarabiei era preponderent agrară, cu un nivel redus de industrializare și o productivitate scăzută, ceea ce a îngreunat adaptarea la cerințele economiei naționale românești. Una dintre principalele probleme a fost distribuția inegală a pământului și lipsa unei infrastructuri economice dezvoltate. Deși reforma agrară a urmărit împroprietărirea țăranilor, aplicarea acesteia a fost dificilă și nu a rezolvat complet problemele sociale existente, precum sărăcia și suprapopularea rurală. În plan social, nivelul ridicat de analfabetism și accesul limitat la servicii publice au menținut diferențe semnificative între Basarabia și celelalte provincii ale României. Mediul urban, mai dezvoltat, era dominat de activități comerciale și de prezența minorităților etnice, în timp ce mediul rural rămânea izolat și slab integrat în circuitul economic modern. De asemenea, lipsa investițiilor consistente în infrastructură, industrie și transport a limitat dezvoltarea economică a regiunii și a accentuat decalajele regionale. Astfel, integrarea economică și socială a Basarabiei a fost un proces lent, marcat de dezechilibre structurale și dificultăți de adaptare la modelul economic al României interbelice [7, p.331].

Un exemplu concret al dificultăților economice a fost aplicarea reformei agrare din Basarabia, care, deși a avut ca obiectiv împroprietărirea țăranilor, a fost marcată de întârzieri, lipsa de resurse și distribuții inegale ale terenurilor. În multe cazuri, noii proprietari nu dispuneau de unelte agricole, capital sau cunoștințe tehnice necesare pentru exploatarea eficientă a pământului, ceea ce a menținut productivitatea la un nivel scăzut. Această situație a perpetuat precaritatea economică din mediul rural și a limitat impactul real al reformei asupra nivelului de trai al populației. Dificultățile economice și sociale ale integrării Basarabiei în România Mare au reflectat decalajele structurale dintre provincie și restul statului. Deși au existat încercări de modernizare prin reforme și investiții, acestea nu au reușit să elimine rapid problemele moștenite din perioada anterioară, astfel încât integrarea economică și socială a rămas un proces lent și incomplet pe tot parcursul perioadei interbelice [7, p.380].

Concluzii

Integrarea Basarabiei în România Mare a fost un proces complex, caracterizat atât de realizări importante, cât și de dificultăți structurale majore. Din punct de vedere administrativ, statul român a reușit să extindă instituțiile sale în regiune, însă integrarea socială și culturală a fost incompletă. Civismul s-a dezvoltat lent, iar participarea politică a rămas limitată în multe zone. În același timp, identitatea locală nu a fost complet înlocuită de identitatea națională românească, ci a coexistat cu aceasta într-o formă hibridă.

În ansamblu, integrarea Basarabiei în perioada interbelică poate fi considerată parțial reușită, dar marcată de tensiuni persistente, care vor influența profund evoluțiile ulterioare ale regiunii în secolul XX.

Referințe bibliografice:

1. Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, volumul III, București, Editura ALL, 2029, 780 p.;
2. Charles King, *Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Texas, Editura Hoover, 2000, 300 p.;
3. Dinu Poștarencu, *Contribuții la istoria modernă a Basarabiei*, volumul I, Tipografia Centrală, Chișinău, 2009, 136 p.;
4. Ion Nistor, *Istoria Basarabiei*, București, Humanitas, 1991, 354 p.;
5. Ion Țurcanu, *Istoria românilor (cu o privire mai largă asupra culturii)*, Chișinău, Istros, 2007, 825 p.;
6. Ion Agrigoroaiei, Gheorghe Palade, *Basarabia în cadrul României întregite, 1918- 1940*, Chișinău, Universitas, 1993, 256 p.;
7. Keith Hitchins, *România 1866–1947*, București, Humanitas, 2014, 664 p.;
8. Natalia Mafteuța, *Elemente modernizatoare în evoluția școlii din Basarabia în anii 1918-1923*, Articol științific publicat în cadrul materialelor conferinței științifice cu genericul: Centenar Sfatul Țării, Chișinău, 2018;
9. Petre Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru 1812-1918*, Chișinău, Editura Știința, 1992, 342 p.;
10. Ștefan Ciobanu, *Unirea Basarabiei. Studii și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*, Chișinău, Universitas, 1993, 331 p.;
11. Viorica Răileanu, *Toponomia Transnistriei: contribuții istorico-etnografice și demografice*, în *Revistă de lingvistică și știință literară*, nr. 4 - 6, 2004, p. 104;
12. Walter Kolarz, *Mituri și realități în Europa de Est*, Iași, Polirom, 2003, 224 p.